

GAZETEDE ÇOCUKLAR: HÜRRİYET, SABAH, SÖZCÜ VE POSTA ÖRNEKLERİ

Cansu YILDIZ¹

Öz

Çocuğun medyadaki sunumu, içinde bulunduğu toplumda karşılaştığı durumlara ilişkin bilgi verirken aynı zamanda toplumun çocuğa bakış açısını da yansıtmaktadır. Araştırmanın amacı Türkiye’de yayınlanan günlük basılı gazetelerdeki haberlerde, çocukların ne kadar ve nasıl yer aldığının incelenmesidir. Araştırmada incelenmek üzere 19.09.2017-16.10.2017 tarihleri arasında Türkiye’de yayınlanmış dört gazete (Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta) seçilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin, Türkiye’de geçen olaylara konu olmuş çocuklara hangi sıklıkla yer verdikleri, en sık hangi yaş grubu çocuklarının gazete haberlerine konu oldukları ve çocukların gazete haberlerinde hangi konumlarda sunuldukları incelenmiştir. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır ve tespit edilen haberler kategoriler haline getirilmiştir. Araştırma sonucunda çocuk içerikli haberlere en sık Posta gazetesinin yer verdiği bulunmuştur. Bulgular sonucunda, gazete haberlerine en sık 12-18 yaş arası çocukların konu olduğu tespit edilmiştir. Haberlere konu olan çocukların en çok ihmal ve istismar, ardından kaza mağduru olarak sunuldukları bulunmuştur. Araştırma sonucunda, gazetelerde çocuklar hakkında olumlu haberlerin yer aldığı ancak çocuğun olumsuz konumda yer aldığı haberlerin ağırlıkta olduğu ve çocukların çoğunlukla mağdur olarak sunuldukları tespit edilmiştir. Çocukların gazete haberlerinde sunulmuş biçimleri eğitim ve gelişim bakışıyla tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar, Haberler, Gazete, Medya

Children in Newspapers: Hürriyet, Sabah, Sözcü and Posta Examples

Abstract

While the child’s presentation on the media gives information about the situations he / she is facing in his / her society, also reflects the point of view of society about child. The aim of the research is to examine the news about children in daily newspapers published in Turkey. Four newspapers (Hürriyet, Sabah, Sözcü, Posta) published in Turkey between 19.09.2017 and 16.10.2017 were selected for the study. Within the scope of the research, it was examined how frequently children are included in newspaper news, which age group children were most often subject to newspaper news and how children are presented in newspaper news. Content analysis method was used in the research and data were categorized. It was found that the Posta had the most news about children. It was found that newspaper reports were mostly about children between the ages of 12-18. It has been determined that children are mostly involved in news as victims of neglect and abuse, then victims of accident. As a result of the research, it was found that newspapers have positive news about children, but there are more news that children is in a negative position and the children are mostly presented as victims. The presentations of children in the newspapers discussed with perspective with education and development.

Keywords: Children, News, Newspaper, Media

1 Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, yildizcansu90@gmail.com

Giriş

Günümüzde medya, günlük yaşamımızın her alanında yer almaktadır. Medya içerikleri, toplumdaki mevcut sosyal yapının devamını ya da değişimini sağlarken bir yandan da toplumu oluşturan bireylerin çeşitli olgu ve olaylara ilişkin algıları hakkında ipuçları sunar. Çeşitli toplumsal alanlarda olduğu gibi medyada da gündemde olan çocukluk imgeleri, toplumda egemen ve yaygın olan çocuk modellerini yansıtır (İnal, 2015). Ayrıca medya, yer verdiği haberler ile topluma bir çocuk imgesi de sunmaktadır (Altuntaş ve Altınova, 2005). Başka bir açıdan bakıldığında ise haberlerde çocukların ne tür haberlere konu olduğu, çocuğun toplum içinde nelerle karşı karşıya kaldığına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Çocukların haberlere konu olmak için, içinde yer aldıkları olayların haber değeri taşıması gerekir. Bir olayın haber değeri taşıması zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç ve insanın ilgisini çekmek olmak üzere beş başlık altında toplanmaktadır. Çocuklar genellikle ilgi çekme başlığı nedeniyle haberlere konu olmaktadır (Yüksel Özmen, 2012). Ancak zaman zaman içeriğinde çocuk olan haberler ilgi çekici olması için kurgulanırken, çocuklar kurban pozisyonuna düşebilmektedir. Kahrıman (2013), sıradan çocukların haber malzemesi olmadıklarını, haberlere konu olan çocukların ise tiraj ya da reyting uğruna kurban edildiklerini ifade etmiştir. Çocuk imajları sık sık savaş, kıtlık ve soykırım vahşetini simgeleyerek, yetişkinlerde sempati ve insanlık duygusu uyandırmak için kullanılır (Carter ve Messenger Davies, 2005).

Genel olarak bakıldığında yapılan araştırmalarda Türkiye'deki haberlerde çocuklara çok az yer verildiği ve çocukların daha çok suç ve şiddet mağduru, kaza, afet ve trajedi gibi olumsuz temalara konu oldukları ifade edilmiştir (Gencel Bek, 2011; Kuş, Karatekin, Öztürk ve Elvan, 2016). Çocuğun medyadaki temsili, alan yazında farklı bakış açıları altında birçok araştırmaya konu olmuştur. Sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar ile ilgili yapılan haberlerin incelendiği bir araştırmada, sokaktakilerin en sık madde bağımlılığı ile tanımlandığı, yazıların sadece %24'ünde soruna çözüm bulunması gerektiği ifade edildiği, sokaktakilerin hedef gösterilmemesi gerektiğinin ise yazıların sadece %0,6'sında belirtildiği bulunmuştur (Aker, Dündar ve Pekşen, 2007). Yüksel Özmen (2012) çocuk hakları bağlamında ana haber bültenlerinde çocuğun sunuluşunu incelemiştir. Araştırma sonucunda çocuğa zamansal olarak daha az yer verildiğinde sorunların görmezden gelinip çocuğun yeterince temsil edilmediğini; çok yer verildiğinde de çocuk haklarının ihlal edildiğini ifade etmiştir. Çubukçu ve Dönmez (2014), gazetelere yansıyan okulda şiddet haberlerini incelemişler ve okulda yaşanan şiddetle ilgili haberlerin en çok Hürriyet gazetesinde, en az ise Cumhuriyet gazetesinde yayımlandığını tespit etmişlerdir. Ayrıca araştırmada olayların en çok ilköğretim kurumlarında ve öğrenci-öğretmen arasında yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ardıç

Çobaner (2015) tarafından Suriyeli mülteci çocuklarla yapılan araştırmada, çocukların yaşamlarını tehdit eden ihlallere, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimlerinde yaşadıkları sorunlara haberlerde yeterince yer verilmediği ve çocukların olumsuz konular içinde mağdur olarak resmedildikleri görülmüştür. Altuntaş ve Altınova (2015), risk altındaki çocukların basındaki temsilleri hakkında yaptıkları araştırma sonucunda, çocukların en çok şiddet haberlerine konu olduklarını, ikinci olarak ise cinsel tacize maruz kalma ile ilgili haberlerde yer aldıklarını ifade etmiştir. Karaçam, Sağlık ve Öğüt (2015) gazetelerde yayınlanan bebek ölüm ve istismar haberlerini incelemiş ve haberlerin daha çok yeni doğan döneminde terk edilme, sağlık bakımı sırasında ve ani beklenmedik bebek ölümü ile ilgili olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan bir diğer çalışmada ise çocuklara ilişkin haberlerin oldukça sınırlı sayıda yer aldığı ve haberlerin %73'ünde çeşitli etik ihlallerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Fırat, 2016). Bu çalışmaların yanı sıra, gazetelerde yer alan madde bağımlısı çocuklara ilişkin haberlere (Özgür, Çifci, Ceyhan, Kocadaş ve Kılıç, 2011), suça karışan çocukların medyadaki temsiline (Narin, 2011), üstün yetenekli çocuklara ilişkin haberlere (Levent, 2013) ve çocuk cinayetleri haberlerinin sunumuna (Yegen, 2015) ilişkin araştırmalar da alan yazında yer almaktadır.

Uluslar arası alan yazında da konuyla ilgili çalışmalar yer almaktadır. Kunkel, Smith, Suding ve Biely (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada üç ay boyunca, Amerika Birleşik Devletleri'nde en çok satılan 12 gazete ve 4 önde gelen ulusal televizyon kanalında yer alan çocuklara ilişkin haberler incelenmiştir. Haberler çocuk istismarı ve ihmali, çocuk bakımı, çocuk sağlık sigortası, genç yaşta hamilelik ve doğum ve çocuk suçluluğu olmak üzere beş kategoride incelenmiştir. Araştırma sonucunda medya araçlarının reyting ve tiraj kaygısı ile hareket ettikleri ifade edilmiştir. Özellikle çocuk ve gençlerin suça karıştıkları haberlerde, uzmanların olayları anlaması için gerekli temel bilgilerin -çocukların geçmiş yaşantılarının- genellikle ihmal edildiği ve haberlerde yer verilmediği ortaya çıkmıştır. Afrika'da bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olan Medya İzleme Projesi'nin koordinatörü olan Daya (2004) araştırmasında, Güney Afrika mediasında çocukların temsili ve çocuk haklarını incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların haberlerde oldukça az temsil edildikleri ve temsil edildikleri durumlarda da mağdur olarak haberlerde yer aldıkları bulunmuştur. Ayrıca araştırmada, erkek ve kız çocukların haberlerde eşit olarak temsil edildikleri ancak temsillerin kalıplaşmış cinsiyet rolleri ile çoğunlukla sınırlı ve olumsuz rollerde gösterildiği ifade edilmiştir.

Geleceğin bireyleri bugünün çocuklarıdır. Bilinçli, evrensel değerlere önem veren, üretici, sorumluluk sahibi ve insana değer veren toplumlar yaratmak için çocukların toplum içinde niceliksel ve niteliksel olarak ne konumda olduklarının bilinmesi gerekmektedir. Ülkemizde, kanun koyucular, eğitimciler, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli devlet organları çocuğun toplumdaki statüsü açısından bir takım çalışmalarda bulunsa da, mevcut durum hala istenen düzeyde değildir. Bu

noktada haberler, çocuğun toplumdaki konumu ve içinde bulunduğu toplumdaki çocuk algısına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Haberlerde çocuklara da yer verilmesi genel anlamda olumludur ancak çocuğun ne tür haberlerde yer aldığı ve verilen mesajın niteliği çok önemlidir. Araştırmanın amacı Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta gazetelerinde yer alan çocuğa ilişkin haberlerinin analiz edilmesi, en çok hangi yaş grubundan çocukların haberlerde yer aldığına belirlenmesi ve çocuğun dâhil olduğu haberlerde çocuğun hangi konumda sunulduğunun tespit edilmesidir. Yapılan araştırmalar genel olarak iletişim, çocuk suçluluğu, medya ve sağlık alanlarında yapılmıştır. Bu araştırmaya ise eğitim ve gelişim bakış açısıyla yaklaşmış ve bulgular bu bağlamda tartışılmıştır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Araştırmanın amacı Türkiye’de geçen olaylara konu olmuş çocukların gazete haberlerinde hangi sıklıkla yer aldıkları ve çocukların yer aldığı gazete haberlerinde çocukların nasıl sunulduklarının incelenmesidir. Bu amaç kapsamında betimsel türde nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Gazetelerin günlük çıkan basılı sayıları edinilip, Türkiye’de geçen olaylarda yer alan çocukların özne ya da nesne konumunda olduğu haberler incelenmiştir. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2012) içerik analizini, metin veya metinlerin içindeki belli kelime veya kavramların varlığının belirlenmesi amacıyla, dokümanın kurallara dayalı kodlamalarla kategori haline getirildiği sistematik bir teknik olarak tanımlamışlardır. İçerik analizi tekniği, gazeteler üzerinde de kullanılabilir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmada incelenmek üzere 2017 yılının 19.09.2017-16.10.2017 tarihleri arasında Türkiye’de yayınlanmış, en yüksek baskı sayısına sahip 4 gazete (Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta) seçilmiştir. Gazetelere ilişkin baskı sayısı bilgileri her hafta internet üzerinden elde edilmiştir. Her bir gazeteden 28 sayı olmak üzere, toplam 112 gazete sayısı incelenmiştir. Gazete ekleri araştırmanın dışında tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında “Gazeteler, çocuk içerikli haberlere ne sıklıkla yer vermektedir?”, “En çok hangi yaş grubu çocukları gazete haberlerine konu olmaktadır?” ve “Çocuklar yer aldıkları gazete haberlerinde hangi konumlarda sunulmuşlardır?” sorularına yanıt aranmıştır. Çalışma grubuna dâhil edilen gazeteler incelendikten sonra tespit edilen haberler kategoriler haline getirilmiştir.

“Cinayet kurbanı, ihmal ve istismar mağduru, kaza mağduru, öğrenci, magazin unsuru, mülteci, sosyal sorumluluk hedefi, suça karışan çocuk, terör mağduru, diğer” olmak üzere, çocukların gazete haberlerindeki sunumları toplam 10 kategori altında ele alınmıştır. Çocuklar haberin içeriğinde birden fazla konumdaysa (hem mülteci hem ihmal ve istismar mağduru vb.), ilgili tüm kategorilerde yer almıştır. İncelenen haberlerin yaş gruplarına göre dağılımı, 0-5 yaş okul öncesi dönem, 6-12 yaş okul dönemi, 12-18 yaş arası ergenlik dönemi olmak üzere, söz konusu yaş grupları altında incelenmiştir. Haber içerisinde tüm yaş gruplarından çocuklar yer alıyorsa haber 0-18 yaş kategorisine dâhil edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında amaca ilişkin elde edilen bulgular tablo halinde yer almaktadır.

Tablo 1. *Çalışma grubuna dâhil edilen gazetelerin haftalık baskı sayıları*

Tarih Aralığı	Gazeteler	Baskı Sayıları
18.09.2017-24.09.2017	Hürriyet	315150
	Sabah	302241
	Sözcü	278851
	Posta	253776
25.09.2017-01.10.2017	Hürriyet	316984
	Sabah	301796
	Sözcü	279063
	Posta	258366
02.10.2017-08.10.2017	Hürriyet	314587
	Sabah	301252
	Sözcü	273853
	Posta	255384
09.10.2017-15.10.2017	Hürriyet	312808
	Sabah	301508
	Sözcü	272448
	Posta	256606

İnternet kaynaklarından alınan bilgilere göre Türkiye’de 18 Eylül 2017 ve 15 Ekim 2017 tarihleri arasında en yüksek baskı sayısına sahip gazeteler sırasıyla Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta olarak belirlenmiştir (<http://www.gazetetirajlari.com>).

Tablo 2. Gazetelerdeki çocuk içerikli haberlerin haftalara ve yaş gruplarına göre dağılımı

Haftalar	Gazeteler	Haber Sayısı (n)	Yaş Grubu			
			0-5 (n)	6-11 (n)	12-18 (n)	0-18 (n)
19.09.2017- 25.09.2017	Hürriyet	23	6	9	4	4
	Sabah	21	11	4	4	2
	Sözcü	30	8	9	9	4
	Posta	36	15	10	8	3
26.09.2017- 02.10.2017	Hürriyet	27	2	8	13	4
	Sabah	25	8	4	9	4
	Sözcü	37	7	9	17	4
	Posta	34	8	12	13	1
03.10.2017- 09.10.2017	Hürriyet	23	7	6	8	2
	Sabah	27	6	6	13	2
	Sözcü	29	6	7	13	3
	Posta	39	14	11	10	4
10.10.2017- 16.10.2017	Hürriyet	19	3	1	12	3
	Sabah	14	5	0	7	2
	Sözcü	20	5	0	14	1
	Posta	32	17	0	13	2
Toplam		436	128	96	167	45

Tablo 2 incelendiğinde 19.09.2017-16.10.2017 tarihleri arasında Türkiye’de yayınlanmış dört gazetede (Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta) toplam 436 adet çocuk içerikli haber yer aldığı görülmektedir. Çocuk içerikli haberlerin %29,4’ü 0-5 yaş grubunu; %22’si 6-11 yaş grubunu; %38,3’ü 12-18 grubunu konu alan haberler iken, haberlerin %10,3’ünün ise tüm yaş gruplarından çocukları konu aldığı tespit edilmiştir. En çok 12-18 yaş grubu içerisindeki çocukların gazete haberlerine konu olduğu bulunmuştur. Çocuk içerikli haberlere en sık yer veren gazeteler sırasıyla, Posta (n= 141), Sözcü (n=116), Hürriyet (n=92) ve Sabah (n=87) olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Çocuk içerikli haberlerin kategorilere göre dağılımı

Kategoriler	n	%
Cinayet kurbanı	48	11
Öğrenci	44	10,1
İhmal ve istismar mağduru	82	18,8
Kaza mağduru	70	16,1
Magazin unsuru	45	10,3
Mülteci	15	3,4
Sosyal sorumluluk hedefi	22	5,1
Suçla karışan çocuk	32	7,3
Terör mağduru	25	5,7
Diğer (sağlık mağduru, kayıp, sporcu vb.)	53	12,2
Toplam	436	100

Tablo 3'te, araştırma sonucunda çocuk içerikli haberler incelendiğinde 10 kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. İncelenen tarih aralığında, araştırmaya dâhil edilen gazetelerde çocukların en çok ihmal ve istismar mağduru (n=82), ardından kaza mağduru (n=70), diğer kategorisi (n=53) cinayet kurbanı (n=48), magazin unsuru (n=45), öğrenci (n=44), suçla karışan çocuk (n=32), terör mağduru (n=25), sosyal sorumluluk hedefi (n=22) ve mülteci (n=15) olarak sunuldukları görülmüştür.

Tablo 4. Çocuk içerikli haberlerin kategorilerine göre gazetelerdeki dağılımları

Gazete	Cinayet Kurbanı		Öğrenci		İhmal ve İstismar Mağduru		Kaza Mağduru		Magazin Unsuru	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hürriyet	14	29,2	10	22,7	29	35,4	12	17,1	1	2,2
Sabah	13	27,1	6	13,6	11	13,4	17	24,3	0	0
Sözcü	11	22,9	16	36,4	19	23,2	24	34,3	0	0
Posta	10	20,8	12	27,3	23	28	17	24,3	44	97,8
Toplam	48	100	44	100	82	100	70	100	45	100
	Mülteci		Sosyal Sorum. Hedefi		Suça Karışan Çocuk		Terör Mağduru		Diğer (kayıp, sağlık mağduru, sporcu vb.)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hürriyet	5	33,3	5	22,7	8	25	3	12	9	17
Sabah	4	26,7	8	36,4	10	31,2	7	28	14	26,4
Sözcü	3	20	3	13,6	7	21,9	8	32	22	41,5
Posta	3	20	6	27,3	7	21,9	7	28	8	15,1
Toplam	15	100	22	100	32	100	25	100	53	100

Araştırmada incelenen tarih aralığında gazeteler karşılaştırıldığında, çocukların cinayet kurbanı, ihmal ve istismar mağduru ve mülteci olarak sunulduğu haberlere en çok yer veren gazetenin Hürriyet olduğu tespit edilmiştir. Çocukların öğrenci, kaza mağduru, terör mağduru olarak ve diğer kategorilerde sunulduğu haberlerin en çok Sözcü gazetesinde yer aldığı bulunmuştur. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, Posta çocuk içerikli magazin haberlerine en çok yer veren gazete olarak tespit edilirken; çocuk içerikli sosyal sorumluluk haberlerine ve suça karışan çocuk haberlerine en çok yer veren gazete ise Sabah gazetesi olarak tespit edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sağlıklı toplumlar yaratmak için, bugünün çocuklarının toplum içinde nice-likli ve nitelikli anlamda ne konumda olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu noktada haberler, çocuğun toplumdaki konumu ve içinde bulunduğu toplumdaki çocuk algısına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Araştırmada çocukların gazete haberlerinde hangi konumlarda sunuldukları incelenmiş ve araştırma sonucunda tespit edilen 436 çocuk içerikli haberin %29,4'ünün 0-5 yaş grubunu, %22'sinin 6-11 yaş grubunu, %38,3'ünün 12-18 grubunu konu aldığı; haberlerin %10,3'ünün ise tüm yaş gruplarından çocukları konu aldığı tespit edilmiştir. 12-18 yaş grubuna ait haberlerin kendine daha büyük pay

bulması bu dönemin ergenlik dönemi olmasıyla açıklanabilir. Ergenlik dönemine ilişkin birçok kuram ortaya atılmıştır. Özünü Yineleme Kuramının kurucusu Hall, ergenlikte şiddetli ruh hali değişimleri olduğunu ifade eder. Ergenin, enerji ve coşkuya karşı, kayıtsızlık ve sıkılma; neşe ve kahkaya karşı, hüzüün ve melankoli; kibirlilik ve övünmeye karşı, aşağılanma ve utangaçlık; duyarlılığa karşı, vurdumduymazlık; şefkatli olmaya karşı, acımasızlık gibi çelişkili eğilimler sergilediğini belirtmiştir. Bu duygusal karışıklıklar, yoğun stres ve sıkıntı olarak görülmektedir (akt. Dinçel, 2006). Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı ise ergenlik dönemini "Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası" olarak adlandırır. Bu dönemde çocuklar ergenlik döneminin içinde ve bir kimlik arayışı içindedir. Aileden çok akranlar, çocuklar üzerinde daha etkili olabilmektedir (Berk, 2013). Dolayısıyla, gelişim alanlarındaki değişim ve kimlik arayışı ile bireyler bu dönemlerde çevreleri ve toplumla daha çok çatışma yaşayabilirler. Söz konusu bu çatışmaların ve kimlik arayışının, çocukların alışılmadık eylemlerde bulunmalarına, zarar görmelerine, riskli davranışlar sergilemelerine kısacası, haber değeri taşıyacak olaylara dâhil olmalarına neden olabileceği düşünülmektedir. İçinde buldukları gelişimsel dönemin özellikleri dışında, ergenlik döneminde rol model alma, teknoloji kullanımı ve medyanın olumsuz etkisinin de bu dönemdeki çocukların riskli davranışlar sergilemelerine ve dolayısıyla haber değeri taşıyacak olaylarda yer almalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda, 12-18 yaş grubunun ardından gazete haberlerine en sık konu olan yaş grubunun 0-5 yaş grubu olduğu görülmüştür. Bireyin yetişkine ihtiyaç duyduğu, gelişimin kritik önem taşıdığı bu dönem bebeklik, yürüme çağı ve okul öncesi dönem çocuklarını kapsamaktadır. İçinde yaşadığımız toplumda bebelere ve çocuklara özen gösterilmektedir. Çocuk sevgisi ve bakımı, dilde çocukluk dönemlerini ayıran sözcükler, temizliğe ve beslenmeye verilen önem, çocuğa verilen değere ilişkin dilimizde var olan söz kalıpları, kültürümüzde geçmişten bu yana bebelere ve çocuklara verilen değeri göstermektedir (Onur, 2005). 12-18 yaş grubunun ardından 0-5 yaş grubunun haberlere konu olmasının, bebek ve çocukların, insanlarda acıma, sempati ve insanlık duygusu uyandırdığından ötürü olduğu düşünülmektedir. Özellikle bebek ve çocukların olumsuz haberler ile gündeme geldiği düşünüldüğünde Onur (2005) tarafından ortaya konan "çocukluk bilinci" kavramı akla gelmektedir. Çocukluk bilinci kavramı, çocuğu sevmenin ötesinde çocuğun gelişimi için neler yapılması gerektiğini bilmeyi de içeren akılcı ve gelişimden yana bir yaklaşımı ifade eder. Çocuklarının tam anlamıyla korunması ve gelişimlerini sürdürebilmeleri için uygun politikalar, yasalar, müdahale ve önleme programlarını yürürlüğe koymak gereklidir.

Yapılan araştırmalarda çocukların haberlerde daha çok suç ve şiddet mağduru, kaza, afet ve trajedi gibi olumsuz temalara konu oldukları ifade edilmiştir (Gencel Bek, 2011; Kuş vd. 2016). Benzer olarak araştırmada incelenen gazete haberlerinde, çocukların % 18,8 ile ihmal ve istismar mağduru, % 16,1 ile kaza mağ-

duru, % 11 ile cinayet kurbanı ve % 5,7 ile terör mağduru olarak sunulduğu bulunmuştur. Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 6. Maddesi, devletlerin her çocuğun temel yaşam hakkına sahip olduğunu kabul ettiğini ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı göstereceklerini ifade eder (UNICEF, 2004). Araştırma sonuçlarına bakıldığında, ülkemizde yürütülen çocuklara ilişkin politikaların tüm alanlarda iyileştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Toplumumuzda çocuğa olan algı sorunludur ve en büyük sorunlardan biri çocukların birey olarak görülmemeleridir. Özellikle geleneksel disiplin yöntemi biçiminde dayanın kabul görmesi sebebi ile çocuklar günlük yaşamda sıklıkla şiddetle karşılaşmakta ve istismara maruz kalmaktadır (Polat, 2002). İhmal ve istismara maruz kalan çocuklar kaygı, depresyon, düşük benlik saygısı, yetişkin güvensizliği, öfke ve düşmanlık gibi ciddi uyum problemleri gösterebilirler (Berk, 2013). Özellikle yöneticiler, sivil toplum kuruluşları ve eğitimciler önemli görevler düşmektedir. Çocuğun can güvenliği korumak ve gelişimin her alanında ilerlemesini sağlamak için yöneticiler, sivil toplum kuruluşları ve eğitimciler önemli görevler düşmektedir. Bilinçlendirme çalışmaları, erken müdahale programları, yüksek risk altındaki çocuklar için bilimsel dayanaklı, çocukların ihtiyaç ve gelişimlerine uygun, kültürel farklılıkları gözeten ve bölgelerin ihtiyaçlarına cevap veren çeşitli programlar geliştirilmelidir.

Araştırmada, çocukların mülteci ve suça karışan çocuk başlıklarında da gazete haberlerinde yer aldıkları bulunmuştur. Çocuk işçiler, sokakta çalışan çocuklar ve suça itilen çocuklar risk altındaki çocuk grubunda yer almaktadır. Çocukların gelişimini engelleyen her türlü sorun, tehlike ya da engel risk olarak tanımlanabilir. Çocukların gelişimi açısından risk olarak kabul edilebilecek faktörlerin önemli bir kısmı aile yapısı içinde ortaya çıkabilmektedir (Uyan-Semerci ve Erdoğan, 2014). Evde şiddet görme, maddi imkânsızlıklar, anne ya da babanın olumsuz koşulları, hastalıklar gibi birçok faktör çocukları riskli davranışlara itebilmektedir. Özellikle suça karışan çocuk haberlerinde, çocukların söz konusu haberlere konu olmasının ardındaki nedenlerin göz ardı edildiği düşünülmektedir. Benzer olarak yapılan araştırmalarda, çocukların sokakta yaşama, suça karışma ya da çocuk işçi olmalarının ardındaki sebeplere değinilmediği yalnızca olumsuz sonuçlara odaklanıldığı ifade edilmiştir (Kunkel vd. 2002; Serdaroglu, 2014). Çocuğun iyi oluşu ve yüksek yararı göz önünde bulundurulduğunda, medyadaki risk altındaki çocukların olumsuz temsilleri, akranları tarafından onlara karşı olumsuz bir algı ve ön yargı geliştirilmesine de neden olabilir. Çocuklar, toplumdaki statüler hakkındaki çoğu bilgiyi, çevrelerindeki dolaylı mesajlardan edinirler (Berk, 2013). Medya da söz konusu mesaj sağlayıcı kanallar arasında yer almaktadır.

Araştırmada göze çarpan bir diğer sonuç, Posta gazetesinin çocuklara magazin unsuru olarak sıklıkla yer verdiğidir. Araştırma sonucunda ünlülerin çocuklarının, magazin sayfalarında sıklıkla yer aldığı görülmüştür. Medya tüketicilerinin diğer insanların yaşamları hakkındaki konuları öğrenme ve bilme merakında

bir yanlışlık yoktur, ancak kimi zaman yalnızca tüketicinin merakını gidermek için özel yaşama ve mahremiyete müdahale edildiği ve en basit standartlara bile dikkat edilmediği görülmektedir (Çaplı, 2002). Bunun sonucunda çocuklar zarar görebilir. Çocuğun sosyal duygusal gelişimi açısından bakıldığında çocuğun basındaki temsili akla benlik kavramını getirmektedir. Benlik kavramı hem bilişsel kapasitenin hem de başka kanallardan gelen dönütlerin ortak ürünüdür. Çocuklar kendilerine yönelik algılarını “iyi” çocuk olarak görülüp görülmediklerine göre şekillendirirler (İnan, 2014). Haberlere konu olan çocukların medya malzemesi yapılan ve gelişime uygun olmayan temsilleri, çocukların gerçek dışı ya da olumsuz benlik algısı geliştirmelerine neden olabilir.

Araştırma sonucunda çocukların sadece, cinayet kurbanı, ihmal ve istismar mağduru, kaza mağduru, mülteci, suça karışan çocuk ve terör mağduru olarak sunuldukları haberlerin toplamda %62,3'lük bir pay edindiği tespit edilmiştir. Portekiz medyasının çocuğa yönelik haberlerdeki temel prensibi, çocuğun kişiliğinin, fiziksel ve zihinsel kapasitesinin geliştiğinin, insan haklarına saygılı bir kişi olduğunun vurgulanması iken (Polat, 2002); ülkemizde ise basında çocuklara sıklıkla kurban ve mağdur konumunda yer verdiği görülmektedir. Medyanın olumsuz haberler karşısında nasıl bir tutum izlemesi gerektiği tartışma konusudur. Yazılı, sözlü ve görsel medyanın günlük yayınlarında şiddet içerikli yayınlara büyük yer vermesi sonucunda, bu yayınların toplumun tamamını etkilediği, insanların şiddet eğilimini arttırırken diğer yandan da şiddete duyulan tepkiyi azalttığına yönelik tartışmalar da mevcuttur (Güz, 2007). Çocuk ve gençlere yönelik istismar ve şiddetin haberlerde veriliş şekli, mesajın içeriği ve dili, çocuğun birey olarak sunulmasından çok yetişkinin bir parçası gibi sunulması şiddet ve istismar için özendirici olabileceği gibi (Polat, 2002), Schlesinger'e göre (1994), medyanın şiddet içerikli eylemleri görmezden gelmesi de büyük sorunlar oluşturabilir. Diğer taraftan söz konusu olayların medyada yer bulamaması durumunda toplum, bu olayları sıradan olaylar olarak algılayıp gerekli önemi ve tepkiyi vermeyebilir (akt. Güz, 2007). Olumsuz haberlerin yapılması bazı açılardan gerekli ve önemli ise, en azından çocuk kelimesinin hangi kelimelerle bir arada verildiğine dikkat edilmelidir. Güz'e (2007) göre, çocuğa ilişkin olumsuz haberlerden vazgeçme, haberleri sansürleme, ya da hedef kitlenin bilgi edinme hakkını göz önünde bulundurup formata uygun olarak yayınlama seçeneklerinden en doğrusuna karar verilmelidir.

Özetle, araştırmada gazetelerde çocuklar hakkında olumlu haberlerin de yer aldığı ancak çocukların olumsuz konumlarda yer aldığı haberlerin ağırlıkta olduğu ve çocukların çoğunlukla mağdur olarak sunuldukları tespit edilmiştir. Türkiye'de çocuk hakları ve çocuğa ilişkin politikaların tüm alanlarda iyileştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşları ve eğitimcilere önemli görevler düşmektedir. Medyada çocuğa ilişkin hazırlanacak sunumlarda çocuğun yüksek yararı önemsenerik içerik ve mesajlar, eğitimciler, çocuk gelişimi uzmanları

Cansu YILDIZ

ve gelişim psikologları gibi uzmanların da denetiminden geçmelidir. Kitlenin bilgi edinme hakkını ve çocukların konu olduğu olumsuz durumlar hakkında bilinç ve duyarlılık yaratma amacıyla olumsuz haberlere basında yer verilmesi gerektiği, ancak bu haberler hazırlanırken çocukları etiketlemekten kaçınılması gerektiği düşünülmektedir. Kitle iletişim araçları, baskı sayısı ve reyting kaygılarını bir kenara bırakarak çocuklara ilişkin olumlu gelişme ve olayları da sık sık haberlere yansıtmalıdır. Bu şekilde toplumdaki çocuk algısı daha istendik yönde şekillenecek ve olumlu rol model yaratma fırsatları doğacaktır.

Kaynakça

- Aker, S., Dündar, C. ve Pekşen, Y. (2007). Sokaktakiler, yazılı basın ve damgalama. *Aile ve Toplum*, 3(11), 83-90.
- Altuntaş, O. ve Altınova, H. H. (2015). Türkiye’de risk altındaki çocukların ana akım basında temsili. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 3(2), 59-70.
- Ardıç Çobaner, A. (2015). Çocuk hakları bağlamında Suriyeli mülteci çocukların haberlerde temsili. *Marmara İletişim Dergisi*, 24, 27-54.
- Berk, L. (2013). *Bebekler ve çocuklar: doğum öncesinden orta çocukluğa*. N. Işıkoğlu Erdoğan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carter, C. ve Messenger Davies, M. (2005). ‘A fresh peach is easier to bruise’: Children, young people and the news. In S. Allan (Ed.), *Journalism: Critical Issues*. Maidenhead: Open University Press, pp. 224-238.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve etik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2014). Yazılı basına yansımaları ile okuldaki şiddet olaylarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(1), 44-59.
- Daya, B. (2004). Empowering children & media: five key monitoring results. *News on children, youth and media in the world*, 2. [Çevrimiçi: http://acmequebec.org/public/Assets/divers/documentation/7b8_television/7b8_002_Empowering_Children.pdf], Erişim tarihi: 5 Kasım 2017.
- Diñçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Fırat, F. (2016). Çocuk odak’sız’ habercilik: internet gazetelerinde çocuk içerikli haberlerin sunumu ve etik ihlaller. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2), 817-833.
- Gencil Bek, M. (2011). Medyada çocuk hakları ve etik ilkeler. M. R. Şirin (Haz.), *Çocuk hakları ve medya el kitabı* içinde (ss. 23-59). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Güz, N. (2007). Şiddetin önlenmesinde medyanın rolü. *Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (s. 35-51). Ankara: Ankara Emniyet Müdürlüğü.
- İnal, K. (2015). Türkiye’de çocukluk: Nereye! S. İçin-Akçalı (Ed.). *Çocuk ve medya* içinde (ss. 13-51). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- İnan, H. Z. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal ve duygusal gelişim. B. Akman (Çev. Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim çok kültürlü bir bakış açısı* içinde (ss. 294-327). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kahriman, G. (2013). *Yazılı ve görsel basında çocuk haberlerinin seçiminde eşik beklelerinin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Karaçam, Z., Sağlık, M. ve Öğüt, D. (2015). Gazetelerde yayınlanan bebek ölüm ve istismar haberlerinin incelenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 23(3), 185-194.

- Kunkel, D., Smith, S., Suding, P. ve Biely, E. (2002). Coverage in context: how thoroughly the news media report five key children's issues. Commissioned by the Casey Journalism Center on Children and Families. [Çevrimiçi: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED468276.pdf>]. Erişim tarihi: 02.11.2017
- Kuş, Z., Karatekin, K., Öztürk, D. ve Elvan, Ö. (2016). When the child gets in the news? A case study on the national written media in Turkey. *Educational Media International*, 53(2), 118-138.
- Levent, F. (2013). Günlük gazetelerde üstün yetenekli çocuklara yönelik haberlerin incelenmesi. H. Yavuzer ve M. R. Şirin (Haz.), *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi bildiriler kitabı* içinde (ss. 321-334). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Narin, B. (2011). Suça karışmış çocuklara yönelik temsil çalışması: 'taş atan çocuklar'a taş atan medya. A. Gülan, M. R. Şirin ve I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi yetişkin bildirileri Cilt 2 içinde (ss. 435-445). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özgür, Ö., Çifci, E. G., Ceyhan, M. Ş., Kocadaş, B., ve Kılıç, M. (2011). Gönülsüz medyatikler: gazetelerde yer alan haberler bağlamında medya ve madde bağımlısı Çocuklar".
- Polat, O. (2002). Çocuk, şiddet ve medya. *Radio ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri Sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (ss. 21-27). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Serdaroğlu, C. (2014). Suça karışmanın temsilinde yıpratılan çocukluk. (Ed. M. Gencel-Bek). *Medya, çocuk ve gençlik* içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- UNICEF. (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. Unicef, Türkiye. [Çevrimiçi: http://www.unicef-turk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf], Erişim tarihi: 09.01.2018.
- Uyan-Semerci, P. ve Erdoğan, E. (2014). *Türkiye'de çocukların gözünden çocuğun iyi olma hali alanlarının ve göstergelerinin tanımlanması ve değerlendirilmesi*. Ankara: UNICEF
- Yegen, C. (2015). Çocuk cinayeti haberlerinin Türk yazılı basınında sunumu: Posta gazetesi örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10), 363-384.
- Yüksel Özmen, Ş. (2012). Çocuğun adı yok: televizyon haberlerinde çocuğun sunumu ve çocuk hakları bağlamında değerlendirilmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 34, 66-82.